

GUIA INTRODUCTÒRIA PRESENTACIÓ

“CARTOGRAFIA A L'AULA”

L'Institut Cartogràfic Valencià i la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport promouen, amb aquest projecte, la utilització en l'àmbit educatiu de diversos fitxers i recursos cartogràfics. La col·laboració d'ambdues institucions per a potenciar la integració de la informació cartogràfica i impulsar-ne l'ús amb finalitats formatives en l'àmbit de les ciències socials i naturals i també en el lingüístic, dona com a resultat la difusió de la cartografia oficial en l'àmbit escolar. D'aquesta manera es coopera amb la comunitat educativa posant a disposició del professorat eines i recursos que fan més accessible la informació cartogràfica del nostre territori. A aquests recursos, hi cal afegir la divulgació de les imatges satel·litals tractades, com fotografies precises de l'espai terrestre, i la multitud de programes informàtics que configuren l'univers dels sistemes d'informació geogràfica (SIG).

En el segle XXI s'estan vivint profunds canvis en la cartografia, motivats per la generalització dels procediments informàtics, la major precisió geomètrica o la rapidesa per a revisar, actualitzar i editar informació territorial. La demanda de productes cartogràfics va en augment, en els mitjans de comunicació i els sectors emergents, com l'ambiental, en els sistemes de navegació per a vehicles, on també s'introdueixen els mapes i les imatges de satèl·lit, etc.

Localitzar la ubicació exacta de qualsevol punt geogràfic mai havia sigut tan fàcil. Internet ha permés que, amb un simple clic del ratolí, qualsevol usuari pugua accedir a un mapa interactiu que li permet situar-se visualment en el lloc desitjat.

El mapa com a instrument tècnic té una funció concreta com a mitjà per a conèixer i comprendre el territori i els diferents fenòmens geogràfics i d'informació espacial. Però també és un element de suport al procés d'ensenyament i aprenentatge que ajuda a desenvolupar habilitats d'orientació espacial en l'alumnat i la comprensió del coneixement geogràfic per a resoldre problemes socials i ambientals en les etapes d'ensenyament obligatori i postobligatori. Hui dia, el domini de la imatge i la comunicació i la revolució tecnològica han convertit els mapes en un llenguatge familiar i imprescindible per a qualsevol ciutadà.

A continuació exposem algunes propostes que involucren, en els processos d'ensenyament, aspectes relacionats amb aquesta línia de treball:

- Estimular la cerca i selecció crítica d'informació provinent de diferents suports, el processament, la jerarquitització, la crítica i la seua interpretació.
- Motivar la curiositat i l'interés en l'alumnat per les problemàtiques socials i ambientals del seu entorn immediat i idear solucions alternatives.
- Promoure el treball en xarxa i col·laboratiu, la discussió i l'intercanvi entre iguals, la realització en conjunt de la proposta, l'autonomia dels alumnes i el rol del docent com orientador i facilitador de la tasca.

L'ús de materials cartogràfics explora la contextualització per a la resolució de problemes adequats a cada etapa del desenvolupament de l'alumnat.

Donada aquesta simultaneïtat de plans, es poden distingir dues àrees complementàries d'habilitats relacionades amb la utilització de la representació simbòlica de l'espai:

- Elaboració de representacions per part de l'alumnat, que permet aprehendre la relació entre el món sensible conegut i la seua representació simbòlica. Així mateix, possibilita el reconeixement de la varietat de criteris d'organització de les dades que són aplicables a un mateix espai.
- Interpretació i interacció amb representacions cartogràfiques: aprendre a interpretar un mapa passa per comprendre i interioritzar un conjunt de convencions.

Amb els recursos digitals desenvolupats i aportats per l'ICV, l'alumnat pot observar un conjunt de capes d'informació i cercar correlacions. A més, quan s'incorpora la quarta dimensió, el temps, el tractament de mapes i imatges de satèl·lit permet a l'alumnat l'anàlisi multitemporal de diverses variables i la possibilitat de simular evolucions o establir correlacions de fenòmens mitjançant la superposició d'informacions temàtiques múltiples.

El component interactiu i multimèdia d'aquestes aplicacions les converteix en un material atractiu per a les diferents àrees de coneixement. L'originalitat d'aquest recurs permet a

l'alumnat reconèixer d'una manera entretinguda les localitats, les comarques, els rius, els relleus o les costes.

Cal destacar el caràcter globalitzador d'aquest projecte, ja que a pesar de tindre com a finalitat principal l'ensenyament de nocions espacials, a través d'ell també es fomenta el treball de l'educació en valors i d'altres temes transversals, que contribueixen a formar de manera íntegra i inclusiva, la qual cosa afavoreix actituds i aptituds necessàries per als ciutadans membres d'una societat.

En aquest projecte col·laboren les dues institucions amb la finalitat de desenvolupar recursos adequats per a la difusió de la cultura geogràfica entre l'alumnat. Així, s'hi recull una síntesi de les claus generals de la geografia de la Comunitat Valenciana a través d'un conjunt de mapes temàtics organitzats, que s'estructuren a partir d'un concepte integrador: el paisatge. Combinant tots dos aspectes, mapes i paisatge, es facilita la comprensió de les terres valencianes, la sensibilització sobre la seua problemàtica, alhora que es promou una actitud responsable davant de les actuacions humanes en el territori.

El paisatge forma part del nostre patrimoni i el seu tractament didàctic ofereix clars avantatges per a l'ensenyament d'aprenentatges integradors i interdisciplinaris. Ací presentem una proposta de les possibilitats que té el paisatge per a l'ensenyament de continguts adscrits a les assignatures de geografia i història, ciències naturals, valencià i castellà, així com les seues facultats per a treballar procediments i destreses i incentivar, a més, actituds de respecte i protecció cap al nostre patrimoni.

Possibles àmbits d'utilització

Cada eina cartogràfica té unes característiques particulars que la fan més adequada per a l'anàlisi de determinats aspectes de l'espai geogràfic.

El mapa topogràfic és una font d'informació molt rica que ha estat, en ocasions, restringit a organismes o institucions. No obstant això, actualment els mapes topogràfics són d'ús lliure i, des de fa molt temps, se'n recomana l'aprofitament per a les diferents etapes educatives pel gran valor didàctic que tenen.

El mapa topogràfic ens permetrà tant descobrir el territori en què vivim com descriure'l. Els rius, per citar un exemple, cobren sentit mentre es relacionen amb factors com l'altitud, el

relleu, la vegetació, les accions humanes, els cultius, etc. A poc a poc s'anirà adquirint una "cartolegibilitat" reforçada per la base fotogràfica que tenen, en què la correcció i l'ampliació d'una fotografia aèria permet convertir-los en un plànol de molt fàcil lectura.

El mapa topogràfic ens permet introduir, d'una banda, l'anàlisi i la interpretació de la informació geogràfica que conté i, per un altra, la realització per part dels alumnes de treballs pràctics i de recerca. La utilització de mapes combinats amb fotografies aèries i de satèl·lit, referides a un mateix territori pròxim i conegut de l'alumnat, facilita el procés de comprensió de la representació cartogràfica i la seua importància en el món actual, així com la relació entre territoris pròxims.

El mapa temàtic. La cartografia temàtica està íntimament unida al treball amb sèries estadístiques i mesures comparatives i amb les representacions de fenòmens demogràfics, socials, econòmics i polítics i condueix, a més, al descobriment dels caràcters de l'espai analitzat, de manera que s'implica l'alumne en un procés d'autoaprenentatge i de descobriment del territori.

Els noms de lloc d'un espai geogràfic. Abans de ser un element cartogràfic o un rètol de senyalització, els topònims són un element de comunicació imprescindible per a l'orientació i per a la indicació de localitzacions. Són utilitzats de manera quotidiana: on vivim, per on ens movem, on viatgem o les notícies d'actualitat. De forma habitualment inconscient per a la majoria de les situacions en què s'utilitzen, donen informació sobre l'entorn, sobre els llocs i sobre els esdeveniments pretèrits. A més, formen part del patrimoni cultural i són un element sensible d'identificació i d'afirmació col·lectiva.

En definitiva, aquest projecte ens ofereix uns materials que constitueixen una eina bàsica perquè l'alumnat conega i s'identifique amb el territori. La realitat és canviant i el territori i les activitats humanes també canvien: la població, els usos del sòl o els mitjans de comunicació. Malgrat tot, hi ha aspectes que encara perviuen. Aquest concepte clau, canvi-continuïtat, és un dels temes a treballar amb l'ajuda del projecte.

Des dels orígens de la humanitat, el principal objectiu de l'activitat social ha sigut organitzar l'espai a la recerca de la màxima eficàcia, encara que el desig d'un entorn satisfactori també ha estat present. La preocupació per un paisatge bell i ordenat es posa

de manifest des de temps antics en diferents intervencions per part del poder o del poble. I és que l'ésser humà se satisfà trobant en el paisatge la seua pròpia petjada, buscant-hi l'esperança d'una vida millor, una utopia possible.

Un exemple que plasma l'antiga preocupació pel benestar i el paisatge, són els frescos *Al·legories del bon i del mal govern*, pintats per Lorenzetti en el Palau Ducal de Siena. Els frescos, del segle XIV, il·lustren dues escenes oposades, la d'un territori pròsper i bonic, resultat de l'acció d'un governant savi, en contraposició amb l'escena d'un paisatge degradat i caòtic productes d'una mala gestió del poder. En l'obra, hi trobem un vincle entre benestar i paisatge inherentment relacionat amb la bellesa.

També podem aplicar la geografia per a interpretar el passat, amb la qual cosa l'anàlisi geogràfica s'integra amb l'aprenentatge històric: només mitjançant la interacció amb tres punts de vista diferents però interconnectats, l'espai, el medi ambient i la cronologia, es pot contar amb precisió la història humana.

Quan entrem a la pàgina <http://www.ceice.gva.es/ca/web/ordenacion-academica/cartografia-a-l-aula> ens trobarem una GUIA de presentació i ENLLAÇOS que ens portaran als recursos (tot el contingut estarà actualitzant-se de manera permanent).

CARTOGRAFIA TEMÀTICA

<http://www.icv.gva.es/cartografia-tematica>

Col·lecció autonòmica: comarcal i físic

<http://www.icv.gva.es/va/col-leccio-autonomica>

Parcs naturals

<http://www.icv.gva.es/va/parques-naturales>

Altres col·leccions

Albufera Toponímic, Albufera Tancats, Albufera Redolins

<http://www.icv.gva.es/va/altres-col-leccions>

Mapes escolars

<http://www.icv.gva.es/va/mapes-escolars>

Comarques, parcs naturals, orografia, hidrografia, litoral, municipis, en diferents versions amb informació més senzilla o més ampla, i els corresponents muts.

Més endavant apareixeran mapes de caràcter històric...

Els criteris elaborats per la Secció d'Onomàstica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua estan pensats des de la base que el projecte comprén l'elaboració d'un únic mapa, independentment de la zona lingüística en què es trobe el centre educatiu i de la llengua en què es faça l'assignatura.

VISORS TEMÀTICS

<http://www.icv.gva.es/ca/visores-tematicos>

Fototeca imatges històriques

<http://www.icv.gva.es/auto/aplicaciones/fototeca/>

Planejament urbanístic

<http://visor.gva.es/visor/index.html?>

[extension=321267,4137867,1104293,4591546&capasids=Orto_Actual;Planeamiento_Clas;Planeamiento_Zon;&tcapas=1.0,1.0,1.0&idioma=va](http://visor.gva.es/visor/index.html?extension=321267,4137867,1104293,4591546&capasids=Orto_Actual;Planeamiento_Clas;Planeamiento_Zon;&tcapas=1.0,1.0,1.0&idioma=va)

Descàrrega LIDAR

<http://www.icv.gva.es/auto/aplicaciones/lidar/>

ATLES ESTADÍSTICS

<http://www.icv.gva.es/ca/atlas-estadistico>

demografia

<http://www.icv.gva.es/auto/aplicaciones/Atlas/Demografia/?locale=vi>

Indústria

<http://www.icv.gva.es/auto/aplicaciones/Atlas/Industria/?locale=vl>

Usos del sòl

<http://www.icv.gva.es/auto/aplicaciones/Atlas/Usos/?locale=vl>

NOMENCLATOR TOPONÍMIC VALENCIÀ

<http://www.icv.gva.es/ca/nomenclator-toponimico-valencia>

Visor

<http://visor.gva.es/visor/index.html?>

[http://visor.gva.es/visor/index.html?
capas=spaicvNomenclatorCV_ICV&idioma=va&titulo=Nomencl%C3%A1tor%20Topon
%C3%ADmic%20Valenci%C3%A0](http://visor.gva.es/visor/index.html?capas=spaicvNomenclatorCV_ICV&idioma=va&titulo=Nomencl%C3%A1tor%20Topon%C3%ADmic%20Valenci%C3%A0)

Corpus

<http://www.avl.gva.es/corpus-toponimic-valencia>

CORREU

cartografia_aula@gva.es

La funció que té és facilitar la interacció amb els docents, amb l'objectiu d'enriquir el projecte i els productes, els comentaris, les necessitats, les experiències, les propostes, el repositori, etc. que en resulten.

ESPEREM LES VOSTRES APORTACIONS